

Effaith iechyd y cyhoedd cyrff cyhoeddus yn ailffocysu ar leihau ac ailddefnyddio gwastraff yng Nghymru

"Erbyn 2050, bydd Cymru yn wlad sy'n meddwl yn reddfol ac yn cynllunio i ddefnyddio cyn lleied o adnoddau â phosibl, yn cadw'r adnoddau hynny mewn defnydd cyhyd â phosibl ac yna'n dod o hyd i ddefnyddiau newydd ar gyfer yr adnoddau hyn ar ddiwedd eu hoes ddefnyddiol gyntaf."¹

Beth yw Economi Gylchol?

Cylchredeg yr holl adnoddau, yn rhai biolegol (bioddiraddadwy) a thechnegol (heb fod yn fioddiraddadwy). Yn rhoi offer i fynd i'r afael â newid hinsawdd a cholli bioamrywiaeth, tra'n mynd i'r afael ag anghenion cymdeithasol. Yn rhoi'r pŵer i ni dyfu ffyniant, swyddi a gwytnwch wrth dorri allyriadau nwyon tŷ gwydr, gwastraff a llygredd².

Ar bwy y mae strategaethau gwastraff yr Economi Gylchol yn effeithio fwyaf?

Poblogaeth Gyfan

Gweithwyr Cyrff Cyhoeddus

Galwedigaethau Lefel Isel-Canolig

Ardaloedd Difreintiedig / Tlawd

Pa benderfnyddion iechyd a llesiant sy'n cael eu heffeithio fwyaf gan strategaethau gwastraff yr Economi Gylchol?

Iechyd a Llesiant Meddwl

Amodau Byw ac Amgylcheddol

Amodau Economaidd

Ffactorau macro-economaidd, amgylcheddol a chynaliadwyedd

Allwedd

- Effaith gadarnhaol
- Effaith negyddol
- Effaith gadarnhaol a negyddol gymysg

Sut gallwn ni elwa o ddefnyddio dull Lleihau, Ailddefnyddio, Ailgylchu/economi gylchol

Gwell ansawdd aer

Newid ymddygiad defnyddwyr

Gwelliannau mewn diet

Lleihau gwastraff

Lleihau anghydraddoldebau iechyd

Lleihau gwastraff bwyd

Iechyd a llesiant meddyliol gwell

Uwchsgilio gweithwyr

Beth yw gwsatraf?

"unrhyw sylwedd neu wrthrych y mae'r deiliad yn ei waredu neu'n bwriadu neu y mae'n ofynnol i'w waredu..."³

Rheoli Gwastraff yng Nghymru

Gostyngodd cyfanswm y gwastraff dinesig awdurdodau lleol a gynhyrchir yng Nghymru **2.5%** o 1,590 mil o dunnelli i 1,550 mil o dunnelli rhwng 2016/17 a 2017/18⁴.

Mae cyfanswm y gwastraff dinesig (cilogram y pen) a grëir yng Nghymru yn uwch nag yn Lloegr a'r Alban.⁵

Mae Cymru ar flaen y gad o ran cyfraddau ailgylchu gwastraff dinesig (**64%**), yn ail yn unig i'r Almaen (**66%**)⁵.

Cyflogaeth yn y Sector Rheoli Gwastraff yng Nghymru

Dros **4,180** o swyddi cyfwerth ag amser llawn mewn gwasanaethau dinesig a phrosesu gwastraff³

18.3% wedi'u cyflogi mewn offer prosesu, gweithwyr peiriannau, a galwedigaethau elfennol⁷

Mae'r **sector dŵr, carthffosiaeth a rheoli gwastraff** yn cyflogi **13,000** o bobl⁷

Mae tua **dwyrain o dair** o bobl a gyflogir mewn gweithgareddau atgyweirio yn weithwyr medrus ee trwsio moduron⁸

Dim ond **38.8%** o oedolion 16-64 oed sy'n meddu ar lefel cymhwyster NVQ4 ac uwch⁹.

Allwedd Effaith gadarnhaol Effaith negyddol Effaith gadarnhaol a negyddol gymysg

Effaith Pandemig Covid 19 ar ddulliau Economi Gylchol

Iechyd a Llesiant Meddwl

Gwaredu ac Ailgylchu Gwastraff

Ffrydiau Gwastraff Penodol

Sector Rheoli Gwastraff

Economi Gylchol

Newid Hinsawdd, Bioamrywiaeth, ac Iechyd y Blaned

Allfeydd Lleihau ac Ailddefnyddio gan gynnwys y 3ydd sector

Gwasanaethau Gwastraff

Canfyddiadau

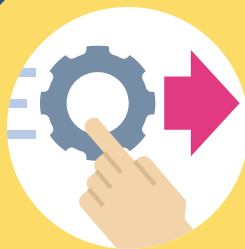
1. Angen sicrhau fod **effeithiau cadarnhaol a negyddol, canlyniadau anfwriadol, a chyfleoedd yn cael eu deall** gan gynnwys y rhai sy'n codi yn ystod cyfnod rhagamcanol o drawsnewid i Economi Gylchol.
2. Mae cyflawni dim gwastraff yn gofyn am esblygiad o ran meddwl am sut y defnyddir adnoddau - o ddull llinellol i un gylchol.
3. Asesir effeithiau negyddol i'w teimlo **yn y tymor byr ond gyda dwyster is**, gan baratoi'r ffordd ar gyfer **effeithiau cadarnhaol hirdymor dwysach**.
4. Mewn cyferbyniad â dulliau lleihau, ailddefnyddio ac ailgylchu yn gyffredinol, roedd llawer o'r effeithiau sy'n ymwneud â'r pandemig COVID-19 **yn uniongyrchol a chawsant effaith yn y tymor byr**.

Cyfleoedd

Cyd-fuddiannau iechyd y cyhoedd posibl i'w hennill o flaenoriaethu polisiau lleihau ac ailddefnyddio:

- **Lleihau anghydraddoldebau hirsefydlog** (er enghraifft creu swyddi medrus a gwaith teg)
- **Cyrraedd y nod o ddim gwastraff erbyn 2050** ac Economi Gylchol yng Nghymru.
- **Newid yn y sector gweithgynhyrchu** ac i gyrff cyhoeddus a diwydiant gydweithio i ddylanwadu ar newid

Meysydd Gweithredu Posibl

- **Defnyddio Asesiad o'r Effaith ar Iechyd** wrth ddatblygu polisiau ac ymyriadau Economi Gylchol
- **Cefnogi gweithredu a mentrau cymunedol** ar gyfer lleihau ac ailddefnyddio adnoddau
- **Blaenoriaethu lleihau gwastraff** tuag at ddim gwastraff
- **Lleihau'r holl ddefnydd o ynni**
- **Lleihau'r defnydd o blastig** a gwastraff plastig
- **Lleihau gwastraff trwy gaffael cynaliadwy**
- **Lleihau gwastraff bwyd**
- **Cynyddu lefelau o ailddefnyddio**
- Parhau i **gefnnogi ailgylchu**
- **Gweithredu ar y cyd** ar draws pob sector a chorff cyhoeddus i ystyried **yr effeithiau ar iechyd a llesiant ac unrhyw anghydraddoldebau**
- **Cyrff cyhoeddus yn arwain drwy esiampl** tuag at ddim gwastraff ac Economi Gylchol ('Byddwch y Newid')

⁶(Llywodraeth Cymru, 2017b). ⁷(Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2019b) ⁸(Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2019c) ⁹(Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2021a)